

aliqua traditione adjuneta, vel sine illa, quia, ut ostendimus, haec non sunt per se connexa, nec ratione materiae, nec alio titulo; et ideo ex sola intentione, id est, voluntate operantis pendet, uno vel alio modo operari. Cum autem dico sola, non excludo institutionem Ecclesiæ, quæ in hoc intervenire potest, imponendo formam et modum servandum in hujusmodi actibus; sed sensus est, in usu ipso et exercitio totum pendere ex consensu et intentione operantis, quamvis haec debeat esse recta, et juxta præscriptam formam, vel per Ecclesiam, vel secundum rationem naturalem, ubi Ecclesia formam non adhibuit.

16. *Non posse ex intentione operantis fieri votum simplex, quod simul sit votum et traditio.* — *Propria voti significatio est in promissione.* — Nihilominus tamen falsum est posse ex intentione operantis fieri votum simplex, quod simul sit votum et traditio; nam, licet sit in potestate hominis haec conjungere, non tamen illa ita confundere, quin in suis rationibus distincta et separabilia maneant, ut ostensum est. Unde secundo falsum est, traditionem alicujus rei, quæ fit Deo in cultum ejus, propter intentionem operantis fieri proprie et essentialiter votum, ut nunc de illo loquimur. Ut enim diximus in principio hujus materiae, votum in uno significato idem est quod desiderium; et hoc modo omnis donatio voluntaria potest dici votum. Item adnotavimus quod, sicut sacrificium interdum significat rem oblatam, ita etiam vota sepe dicuntur illæ quæ Deo ex voto offeruntur, ut est frequens in Scriptura. Nihilominus votum proprie, et ut nunc de illo loquimur, promissionem significat, et si sit votum simplex, puram etiam promissionem dicit; traditio autem formaliter non est promissio, unde nec est votum; ergo non potest intentione operantis facere ut votum faciat tradendo aliquid, licet possit facere ut traditioni adjungat votum. Atque hinc tertio falsum est, ex traditione ut sic oriri cultum vel obligationem ejusdem rationis cum cultu et obligatione voti. Neque per hoc multiplicantur plures actus religionis, quam in superioribus cum D. Thoma et communi doctrina positi sunt. Nam oblatio actus est religionis a voto distinctus; omnis autem traditio Deo facta est quædam oblatio, ut ex ipsis vocibus constat. Obligationes etiam, quæ ex traditione et promissione oriuntur, etiamsi demus ad eamdem virtutem pertinere, distinctarum rationum sunt, tum quia obligatio orta ex traditione magis rigorosa est, magisque partici-

pat de ratione justitiae; tum etiam quia res tradita Deo magis efficitur sacra per actualem donationem, quam per solam promissionem, ut constat. Et ita sufficienter responsum est ad omnia quæ in illo secundo modo dicendi afferbantur.

17. *An traditio ad Deum immediate fieri possit sine interventu hominis acceptantis loco Dei.* — Dubium autem ex discurso ibi facto relinquitur, an traditio ad Deum fieri possit immediate ad ipsum, sine interventu alicujus hominis, qui loco Dei acceptet donationem ipsi factam, per solam voluntatem hominis se vel sua donantis et tradentis Deo, acceptante etiam Deo per seipsum donationem: an vero de ratione traditionis Deo factæ sit, ut semper fiat interventu hominis acceptantis nomine Dei traditionem, ut valida et consummata esse possit. Quæ sane quæstio gravis est et dubia, tamen ad punctum præsentis disputationis non est necessaria ejus resolutio; nam quomodo cumque traditio fiat, est extra rationem promissionis et voti, ut declaratum est; poterit autem esse necessaria illius quæstionis resolutio ad declarandam essentiam status religiosi, et ideo ibi commodius disputabitur. Alia item quæstio ex dictis pullulabat, scilicet, an omnis promissio ad Deum, etiam intra latitudinem promissionis, sit ejusdem rationis, et eodem modo fiat ex parte sua (quidquid sit de diversitate materie, de qua postea dicetur). Sed haec quæstio habebit commodiorem locum in lib. 4, ubi de obligatione voti dicetur.

CAPUT XV.

UTRUM VOTUM SIT ACTUS A RELIGIONE ELICITUS?

1. Explicium hactenus naturam voti quoad entitatem quasi physicam, et quoad conditiones communes actibus moralibus; nam si quis recte attendat, fere omnia, quæ ad votum ex parte actus necessaria esse ostendimus, in omni promissione et obligatione necessaria sunt, servata proportione. Nunc ergo superest explicanda ratio honestatis et virtutis, quæ in voto reperitur. Possumus autem supponere, ex dictis in cap. 4, actum voti, quantum est ex se, et ex vi sui objecti, honestum esse; hoc enim contra hæreticos sufficienter ostensum est, neque circa id nova difficultas occurrit; loquimur enim de honestate ex genere et ex vi objecti; nam ex prava intentione operantis, vel aliis circumstantiis,

CAP. XV. UTRUM VOTUM SIT ACTUS A RELIGIONE ELICITUS.

814

clarum est posse votum peccaminose fieri; sed haec sunt per accidens, et sub scientiam non cadunt. Inquirimus ergo specificam rationem et honestatem voti. Ad quam explicandam duo in voto distinguenda sunt. Unum est emittere votum, seu actus ipse promittendi Deo; aliud est implere promissum, seu actus servandi votum; prior est actus non debitus, posterior vero jam est debitus.

2. *Prima ratio dubitandi.* — *Secunda.* — *Tertia.* — Hinc ergo sumi potest prima ratio dubitandi circa priorem actum, quod non possit esse actus religionis, quia religio est virtus reddens debitum cultum; sed promissio non est debitus, sed voluntarius cultus; ergo non est actus virtutis religionis. Secunda: inter homines, promittere et implere promissum non sunt actus ejusdem virtutis; ergo nec respectu Dei; sed implere votum est actus religionis; ergo facere votum non est munus ejusdem virtutis. Primum antecedens patet, quia promittere est liberalitatis, misericordiae, aut amicitiae; implere autem est justitiae aut fidelitatis. Prima consequentia tenet a paritate rationis. Minor autem certa est, quia servare Deo fidelitatem maxime pertinet ad honorem et cultum ejus; servare autem votum, fidelitatis est. Et inde est clara secunda consequentia, quia promittere non spectat ad fidelitatem. Tertia: promissio ex se non determinat certam speciem honestatis, sed juxta intentionem voventis multiplex esse potest. Quod patet ex humanis: nam si quis promittat alicui pecuniam, solum quia prudenter credit illud pertinere ad liberale usum pecuniae, actus ille liberalitatis est; si vero promittat ex compassionem, ut miseriam ejus sublevet, actus misericordiae est; si ob solum amorem ejus cui promittit, actus amicitiae est; si propter beneficium acceptum, erit actus gratitudinis; si ut alter aliquid rependat, erit vel actus justitiae commutativæ, vel actus amoris proprii commodi: nunquam autem videtur esse actus observantiae aut honoris humani. Sic ergo promissio ad Deum præcise sumpta non videtur habere speciem honestatis, sed posse esse charitatis et amicitiae ad Deum, si ex puro illius amore fiat; vel gratitudinis, si fiat propter beneficium acceptum. Unde ad summum ad religionem poterit sub ea ratione pertinere, quatenus gratitudo ad Deum sub religione continetur. Alia vero genera virtutum, numerata inter homines, circa Deum locum non habent, praeter illud de specie proprii commodi; nam etiam potest homo aliquid promittere Deo, ut

ab eo aliquod beneficium obtineat, et tunc pertinebit ad virtutem spei, si id, quod intenditur et speratur, supernaturale sit aliquo modo, seu supernaturaliter obtainendum; alioquin procedet illa promissio ex naturali amore alicujus proprii commodi.

3. *Expenditur hæretorum error damnantium vota sub ratione cultus.* — Occurrit hoc loco tractandus error hæretorum hujus temporis, qui damnant vota facta sub ratione cultus, licet permittant illa sub aliis inferioribus rationibus. Quorum fundamentum est, quia omnis voluntarius cultus in lege gratiae prohibitus est. Sed hoc fundamentum vanum est, ut ostendi supra, cap. 4, et tract. 2, lib. 2, cap. 1. Unde error ipse irrationalis prorsus est, quia non solum fidei, sed etiam rationi contrarius est. Primum constat ex Scripturis, quæ passim docent colere Deum votis et munibibus, Psal. 75, Deut. 23, et specialiter de tempore legis gratiae, Isa. 49. Quod etiam sat confirmat usus et traditio Ecclesiæ. Secundum facile etiam ostenditur, tum quia si votum de se non est malum, cur erit malum illud facere in gloriam et honorem Dei, si res promissa illi grata esse credatur? Certe illa circumstantia potius conferet operi bonitatem et excellentiam. Tum etiam quia votum ipsum intrinsecè continet cultum, ut ostendemus; ergo maxime sub ea ratione fieri debet.

4. *De ratione promissionis esse, ut promissum sit bonum ejus cui fit promissio.* — Hoc ergo prætermissò errore, ut speciem hujus actus explicemus, advertendum est de intrinseca ratione promissionis esse, ut id, quod promittitur, sit aliquo modo bonum ejus cui fit promissio. Ita docet D. Thom., d. q. 88, quia alias non esset promissio, sed commissio, vel actus impertinens alteri non acceptabilis. Hoc autem bonum, in se spectatum respectu ejus cui promittitur, non potest esse nisi vel honoris, vel alienius commodi; nam ad haec reducitur utile, quatenus ad ea ordinatur. In ordine vero ad rectam rationem et ad ipsum promittentem, erit tale bonum honestum, quando honestum fuerit alterius commodum vel honorem procurare. In hoc autem invenitur differentia in superioribus tacta inter Deum et homines, quod homini potest aliquid promitti, et propter honorem, et propter commoditatem ejus: Deo autem nulla commoditas vel utilitas ex nostris operibus redundare potest, sed tantum honor et gloria, quia non est capax alterius commodi, juxta illud Psalm. 15: *Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum*

non eges. Et ideo promissio ad Deum solo titulo honoris et cultus fieri potest.

5. *Votum verum ac validum ex se est actus virtutis religionis.* — *Objectio.* — *Solutio.* — Ex his ergo concluditur primo, votum verum ac validum ex se esse actum elicium a religione. Ita docet D. Thom., d. q., art. 5, et est communiter receptum a Theologis. Probatur, quia est promissio facta Deo; ergo proxime intendit divinum honorem, quia per talem promissionem nullum aliud bonum Dei intendi potest, ut declaratum est; ergo est actus religionis, nam haec virtus est quae Dei honorem procurat. Dices: etiam possumus Deo promittere amare illum, credere in illum, obedire illi, non ex affectu honoris vel cultus, sed tantum ex affectu amoris, fidei et obedientiae; talis ergo promissio non est actus religionis. Respondeo negando antecedens; nam, sicut non possumus vovere Deo castitatem, ex puro affectu castitatis, sed affectu divini honoris per castitatem, ita neque illarum virtutum actus possumus Deo promittere, nisi ex affectu divini honoris. Nam in illa promissione non est tantum considerandum quod materia ejus circa Deum versatur, sed etiam, quod ipsa promissio Deo fit, et ideo servat illam communem rationem promissionis, quae est respicere aliquo modo bonum ejus cui fit; amor autem, fides et obedientia Dei, non sunt bona Dei, nisi in quantum in ejus honorem redundant, et ideo solum sub ea ratione possunt Deo promitti. Et huc tendit ratio D. Thom., in d. art. 5, quod per promissionem ordinatur ad Deum id quod promittitur, et ideo promissio ipsa est actus elicitus illius virtutis, quae omnia ordinat in cultum Dei; haec autem est religio, quia nimur per illam ordinationem non potest alia Dei commoditas intendi, praeter cultum, ut explicuimus.

6. *Alia objectio.* — Dicit rursus aliquis: ut votum sit actus religionis, non satis est quod materia promissa sit honorifica Deo, sed etiam necesse est ut ipsamet promissio sit cultus Dei; hoc autem non sequitur necessario ex illo: nam potest quis promittere Deo cultum aliquem, non ut ipsamet promissione illum colat, sed ut aliquid a Deo impetrat, ut frequenter fit, vel ob alium similem finem. Sicut potest homo promittere homini aliquid quod sit commodum ejus, non tamen ob commodum sed ob aliam rationem. Ut autem aliquis actus sit alicuius virtutis, non satis est ut versetur circa materiam habentem honestatem illius

virtutis, sed oportet ut etiam propter talem honestatem versetur, ut ex 1. 2 suppono. Et declaratur etiam retorquendo argumentum factum: nam promittere amare non est amare, neque elicitor a charitate; ergo promittere colere non est colere, neque elicitor a religione.

7. *Solutio.* — Respondetur hic recte sequi unum ex alio. Ut autem hoc declaremus, distinguamus duo, scilicet, velle obligari Deo ad tale opus, et ipsum opus; nam opus secundum se, licet tantum sit aptum ad cultum, tamen obligatio ad illud includit rationem cultus; et inde fit ut velle se obligare sit actus elicitus a virtute colente Deum, quae est religio. Idemque est si sub nomine promissionis loquamur; nam voluntas efficax se obligandi Deo est promissio, ut dixi. Idemque est cum proportione, si juxta probabilem opinionem de promissione loquamur, ut de actu distincto ab illa voluntate; nam, licet illa promissio, ut est actus distinctus ab ipso velle, sit quasi imperata ab illo, tamen, ut componit cum illa unum moralem actum, sic constituit votum tanquam unum actum a religione elicitorum. Sic ergo ipsamet promissio Deo facta est de se quidam cultus Dei, hoc ipso quod cadere non potest in rem promissam, nisi quatenus pertinet ad honorem Dei; nam, sicut promissio alicuius boni utilis est etiam quoddam bonum utile respectu ejus cui fit, ita promissio honoris est de se quidam honor ejus cui fit; ergo si voluntas promittendi sit recta, et conformis tali objecto, erit actus religionis. Unde recte advertit Cajet., d. art. 5, ad 2, quod, licet res Deo promissa non exhibetur per solam promissionem, ipsamet promissio jam exhibetur et quasi donatur, quia per illam actu subjicitur mens Deo; et ita voluntas promittendo donat Deo non rem promissam, sed seipsam in cultum Dei, quem ipsa promissione honorat. Hoc ergo modo ipsa promissio seu votum est actus a religione elicitorum.

8. Neque obstat quod voluntas pro sua libertate possit in promissione ipsa non intendere cultum Dei, etiamsi velit promittere rem pertinentem ad cultum Dei (quomodo supra diximus votum, prava intentione factum, posse esse verum et validum), quia inde solum sequitur posse ab aliquo fieri votum, non honeste nec religiose; non tamen hoc tollit, quin ipsum votum de se sit actus religionis. Et hoc explicui in assertione, quando dixi, votum *ex se esse* actum religionis. Votum enim (ut ita dicam) supponit pro ipsa obligatione

actuali, seu promissione, quae ex se intrinsece continet cultum Dei, ut declaravi, et ideo ex se postulat voluntatem quae hunc cultum intendat; unde si ita fiat, erit actus religionis; quod autem fiat ex alia peregrina voluntate, est per accidens, et non mutat naturam ipsius actus.

9. *An votum sit actus elicitorum a virtute supernaturali.* — Quaret vero aliquis an intelligendum hoc sit de religione infusa, vel acquisita. Quod est querere an sit actus supernaturalis an naturalis. Ad quod breviter dicendum est, ad vovendum Deo recte, et convenienter saluti aeternae, necessariam esse gratiam, ut definit Concilium Arausicanum, c. 11, et habetur in 1. Sent. Aug., a Prospero collectar., in 54; et sumitur ex eodem Aug., l. 17 de Civ., c. 4, post medium. Unde constat votum recte factum, actum supernaturale esse aliquo modo, quia gratia per se propter supernaturale actum necessaria est. Unde etiam est probabilius esse actum per se infusum, et ab infusa religione elicitorum, ut perfecto et connaturali modo fiat, juxta ea quae in primo tractatu diximus de ipsa virtute religionis; est enim eadem ratio de hoc actu, cum sit unus ex praecipuis hujus virtutis. Adde quod, licet Gentiles vel philosophi, lumine nature ducti, cognoverint aliquo modo vovendi usum et rationem, nihilominus veram rationem recte vovendi ignorasse, quia non potest censeri votum rectum, nisi quod ex fide fit. Unde est illud Augustini apud Pros., sentent. 15: *Quisquis bene cogitat quae Deo voveat, et quae vovendo persolvat, seipsum voveat, et reddat;* et infra: *Sed videndum est quid, et cui offeras, quia veri sacrificii extra Catholicam Ecclesiam locus non est;* quia nimur sine fide non recte vovetur. Ergo votum recte et convenienter factum actus est religionis infusae.

10. *Votum implere est actus religionis non elicitorum, sed imperatus.* — Dico secundo: votum implere, reddendo Deo quod illi promissum est, est actus religionis, non tamen per se elicitorum, sed imperatus. Sumitur ex D. Thoma, d. art. 3. Priorque pars recte probatur illo testimonio, quod adducit D. Thomas ex Isai. 19: *In illo die cognoscent Aegyptii Dominum, et colent eum in hostiis et munibibus, et vota rovebunt, et solvent, ubi tam vovere quam solvere ponuntur inter actus divini cultus.* Ratio etiam constat ex dictis, quia in tantum talis actus potest esse materia voti, in quantum aliquo modo ad honorem seu cultum Dei ordinari potest; sed per votum ad hunc cul-

tum ordinatur; ergo ut sic est actus pertinens ad religionem. Item per votum adjungitur illi quædam necessitas ad religionem spectans, nimurum, quod Deo fidelitas servetur; ergo si talis actus fiat ex vi voti, ad religionem pertinet, quia servare fidelitatem Deo, ad ejus cultum spectat. Si enim promittere Deo aliquid, cultus est Dei, ergo et donare (ut ita dicam) quod promissum est, cultus erit Dei; nam utroque actu in Dei reverentiam et honorem operamur. Unde e contrario non servare Deo promissum irreligiositas est; ergo servare est religio. Item vovere idolo, et solvere votum, idolatria est; ergo respectu Dei, utrumque est vera latria.

11. Atque ex his constat posterior pars assertionis, hunc nimurum actum esse imperatum, non elicitorum a religione ex vi voti. Quod ideo addo, quia aliquando potest sub votum cadere alius actus religionis, ut orare, sacrificare, et tunc actus ex voto factus est quidem elicitorum a religione, quia ipse alias id habet ex vi solius objecti, non quia per votum promissus est, sed ut sic est imperatus ab eadem religione per alium actum. Et idem est quando quis vovet vovere, seu profiteri religionem; tunc enim ipsum profiteri, seu vovere castitatem, ex se sunt actus elicitorum a religione modo jam declarato; verum quatenus fiunt ex priori voto, et ad illud implendum fiunt, sunt actus imperati ab eadem religione; non enim repugnat eumdem actum elici immediate ab aliqua virtute, et imperari ab eadem medio alio actu. Quando vero actus per votum promissus de se non est actus religionis, sed aliarum virtutum, tunc constat, etiamsi fiat ex voto, non esse elicitorum, sed imperatum tanquam actus elicitorum a propria natura et specie, secundum quam est actus elicitorum a propria virtute; sed addit illi ordinationem divini cultus, et inde habet quod sit actus a religione imperatus. Imo, quia haec ordinatio per votum supponit in tali actu honestatem, ratione cuius potest ordinari ad divinum cultum, ideo semper supponit illum actum ut eliciendum ab alia virtute, et addit imperium religionis.

12. *Utrum ad votum implendum requiratur ut talis actus imperetur a religione.* — Quaret vero aliquis, utrum, ad votum implendum, necessarium sit ut talis actus imperetur a religione. Videtur enim grave esse imponere hoc onus omnibus habentibus votum, quia illi non voverunt facere ex religione, sed tantum facere. Qui ergo vovit jejunare, satis implet votum

tum, etiamsi nullo modo referat illud jejunium in cultum Dei. Quod si hoc ita est, non est universaliter verum quod dictum est, servare votum esse actum religionis, quia tunc neque elicitus neque imperatus est.

13. *Responsio.* — Respondeo primo, verba in his assertionibus, et quasi definitionibus, non tam dicere actum quam aptitudinem, atque ita dici hunc actum imperatum religionis, quia quantum est ex vi voti natus est ita fieri, quamvis non semper ita fiat, neque ad implendam obligationem voti necessarium sit ita fieri. Secundo, quoad hoc ultimum possumus distinguere: nam contingit servare votum formaliter, vel tantum materialiter. Tunc dico servari votum formaliter, quando ad hoc fit actus ut votum impleatur, et ad hunc modum implendi constat necessarium esse imperium religionis, quia in illo includitur intentio cultus; nam velle servare promissum, est velle fidelem esse Deo, et hoc est quidam cultus Dei. Materialiter autem servare votum, est facere id quod est promissum sine ulla memoria voti, vel relatione ad illud servandum, et tunc non est necessarium imperium religionis, ut argumentum probat. Hic autem servandi modus sufficiet quidem ad non peccandum contra votum, ex intentione saltem habituali solvendi debita, ut etiam argumentum probat; non tamen sufficiet ad fructum, et utilitatem quam talis actus posset habere ex voto.

14. *Satisfit rationibus dubitandi superius factis.* — *Ad primam.* — *Ad secundam.* — Ad primam rationem dubitandi in principio positam respondetur, ex dictis in primo tractatu et libro hujus operis, religionem non solum reddere Deo cultum debitum ex praecepto, sed etiam spontaneum, quia, licet talis actus in particulari non sit debitus, per illum exhibetur Deo cultus ex genere suo seu in communi debitus. Deinde dico votum esse actum religionis, quatenus in se cultum Dei continet, et quatenus ad religionem spectat observare, ut vere, ac fideliter, et digne Deo fiat, sicut in superioribus de juramento dicebamus. Unde in secundo argumento aliqui existimant, etiam respectu hominis, ejusdem virtutis esse promittere et solvere, forte quia fidelitas ipsa humana dirigit promissionem, ut vere et fideliter fiat. Et ita potest ad secundum negari assumptum. Verumtamen illo etiam dato respectu hominis, negatur consequentia respectu Dei, quia respectu hominis habent locum liberalitas, misericordia, et aliæ similes virtutes; Deo autem nihil offerri potest, sive promittendo, sive ex-

hibendo, nisi per modum cultus, ut supra ostensum est.

15. *Ad tertiam.* — Ad tertiam respondetur, solum probare votum quoad promissionem ipsam posse imperari ab aliis affectibus; quod verum esse fatemur, nec repugnat his que dicta sunt, quia etiam alii actus religionis possunt hoc modo imperari ab affectibus aliarum virtutum. Et hoc ipsum probat exemplum ibi adductum de promissione humana. Quin in superioribus diximus ac declaravimus, si promissio consideretur solum ut est actus quasi exterior religionis, posse imperari etiam ex pravo affectu, ita ut propria virtus religionis tunc nihil operetur in efficienda tali promissione, quod non impedit quominus promissio secundum se sit actus religioni debitus. Ex quo propterea habet ut tunc etiam obliget, si materia capax sit obligationis, ut supra etiam tractatum est.

CAPUT XVI.

UTRUM OMNE VOTUM SIT ACTUS RELIGIONIS, ET CONSEQUENTER AN SOLI DEO FIAT.

1. *Ratio dubitandi.* — Hæc quæstio necessaria est ut adæquata ratio voti compleatur. Hactenus enim solum visum est, votum esse actum religionis, quatenus Deo fit, et ideo oportet inquirere an possit aliter aut alteri fieri, ut concludamus votum esse actum proprium solius religionis. Ratio autem dubitandi est, quia vota solent etiam Sanctis fieri, quæ sancta et religiosa censentur, ideoque valida, et obligationem inducentia: sed Sancti sunt creature a Deo distinctæ; ergo. Major constat tum ex usu Ecclesiæ et omnium piorum, tum etiam ratione, quia homo non solum Deo, sed etiam homini potest aliquid promittere; ergo etiam hominibus Sanctis et Beatis possumus promittere, nam, licet nobiscum non vivant, tamen nostrarum rerum cognitionem et curam agunt; unde sicut illos oramus, et ad illos loquimur, ita etiam illis aliquid promittere possumus; promissio autem illa non est omnino humana, seu civilis, sed sacra, et aliquo modo religiosa; ergo est votum. Non pertinet autem ad virtutem religionis, quia non fit Deo, nec continet cultum ejus; ergo non omne votum est actus religionis, aut Deo fit.

2. *Erasti consensus cum haereticis in negando posse Sanctis fundi vota.* — Hæc quæstio et cum haereticis et inter Catholicos versa-

tur. Haeretici enim sicut negant omnium Sanctorum cultum, et preces ad illos, ita etiam omnino negant posse ad illos fundi vota absque idolatria, cum quibus in hac parte sensit Erasmus, in Colloquio inscripto *Naufragium*, ut refert Bellarm., lib. 3 de Cultu Sanctorum, cap. 9, utunturque Scripturæ testimoniis, in quibus solum legimus vota Deo fieri solere. Verumtamen de fundamento hujus hæresis non est hoc loco dicendum; nam quod Sancti a nobis colendi sint et honorandi, ostensum est a nobis in 1 tomo tertiae partis, disp. 52. Quod vero cum eis loqui et conversari possimus, et ad eos preces fundere, supra tractando de actu orationis demonstratum est: eadem autem ratio est de promissione, ut ratio superius facta demonstrat. Quare nos pro certo supponimus posse Sanctis fieri promissiones et vota aliquo modo. Quam esse antiquam Ecclesiæ consuetudinem probat Bellarmus supra, adductis variis Patrum testimoniis, in quibus his verbis utuntur, loquentes de fidelibus: *Vota Sanctis offerunt*, et similia. Maxime vero ad rem præsentem faciunt verba illa Gregorii Turonensis, lib. 2 de Historiis Francorum, capit. 37: *Domino gratias agentes, et vota beato Confessori promittentes.*

3. *Varia opinio Theologorum in explicando, quomodo votum soli Deo fiat.* — Cum ergo constet promissiones et vota Sanctis aliquo modo fieri, in modo explicandi quomodo, illis non obstantibus, soli Deo proprium votum fiat, varie sentiunt Theologi. Quidam enim existimant, quando vota fiunt Sanctis, duas intercedere promissiones, unam proxime et directe factam Sancto, de hoc vel illo opere faciendo in ejus obsequium; aliam factam Deo de priori promissione Sancto facta adimplenda. Hanc posteriore dicunt esse votum, non autem priorem, nisi fortasse per extrinsecam denominationem, modo infra explicando, et ita salvant proprium votum soli Deo fieri. Ita sentit D. Thomas, d. q. 88, art. 5, ad 3, qui eamdem rationem esse putat de promissione facta Sanctis, et de illa quæ fit Prælato vel hospitali, et voto ad Deum facto stabilitur.

4. *Aliorum opinio de eadem re.* — Alii vero dicunt, Sanctos duobus modis posse considerari, scilicet, vel ut sunt creature rationales, et ut sic non esse capaces ut eis fiant vota, quia votum continet adorationem latræ, quæ non potest creature ut sic tribui. Secundo, possunt considerari Sancti ut in eis Deus habitat per gloriam, et hoc modo aiunt posse vota proprie dicta fieri Sanctis. Ita sentit Cajetanus,

circa dictam solutionem ad 3 D. Thomæ, unde non videtur omnino amplecti doctrinam D. Thomæ. Dissimilem enim putat esse rationem de votis quæ fiunt Sanctis, et quæ fiunt mortalibus hominibus, ut Prælati, vel hospitalibus, etc. Nam hæc posteriora vota non fiunt in honorem et cultum hominum, sed solius Dei, licet aliqua fiant in utilitatem hominum; vota autem, quæ fiunt Sanctis, fiunt in eorum honorem et cultum, propter gloriam Dei, quam participant; ergo est longe diversa ratio utriusque promissionis. Ideoque illa, quæ fit Sanctis, per se potest esse verum votum. Et confirmat hoc Cajetanus ex diversitate verborum quibus hæc vota fieri solent; nemo enim dicit: *Vereo Prælato*, aut *Xenodochio*, sed *Vereo Deo obedire Prælato*, aut *dare hoc, vel illud Xenodochio*. At vero de Sanctis dicitur: *Vereo B. Virgini*, etc., et specialiter affert Cajetanus formam suæ religionis, in qua dicitur: *Vereo Deo, Beatae Mariæ, Beato Dominico, et omnibus Sanctis.*

5. *Asseritur, et ostenditur votum soli Deo fieri.* — *Tribus modis vota fiunt Sanctis.* —

Ego vero censeo, simpliciter dicendum esse, votum proprium soli Deo fieri, quod intendit D. Thomas, cuius sententia vera et satis perspicua mihi esse videntur, quamvis illi aliquid addi possit ad majorem explicationem, ad quam tradendam, adverto, tribus modis intelligi posse vota fieri Sanctis. Primus est,

quem D. Thomas declaravit, qui mea sententia negari non potest; nam, sicut possumus honorare Sanctum laudando ipsum, etc., ita etiam promittendo illi aliquid faciendum in ejus honorem, eadem enim est utriusque ratio. Rursus post promissionem factam Sancto, laudabile, imo necessarium ad honestatem est, promissionem implere; ergo per aliam promissionem et proprium votum ad Deum factum possumus nos obligare ad illud prius promissum servandum. Nam, sicut alii actus laudabiles sunt materia voti, ita etiam hic; ergo optime intelligitur fieri vota Sanctis coniungendo has duas promissiones.

6. Hinc vero colligitur, possibilem etiam esse alium modum promittendi Sancto aliquid, unica tantum promissione ad eum immediate ordinata, nulla alia promissione Deo immediate facta. Probatur, quia illæ sunt due promissiones distinctæ, et prior non pendet a posteriori; ergo potest homo pro arbitrio suo priorem facere, non adjuncta posteriori. Confirmatur a simili ex promissione facta pauperi, verbi gratia, quam potest homo facere, vel